

חד פא

גיליון כה
פרשת בראשית
תשפ"ז

בִּיעוּר הָאֲמוּנָה
פְּרָקִי חִיזוּק לַחַיִּים שֶׁל רוּגֵעַ וּשְׁלוּוָה

פרקי חיזוק לחיים של רוגע ושלווה

גִּידָה

פניני דעת
לנתיבות חיי היום

לשמוע בקולו ולחטוא. ומרמה אותו שארי שיחטא יונה לו ולא יוסיף עוד לפתחו, ואז יוכל האדם להתחרט על חטאו ולשוב בתשובה ובוודאי ימחל לו הקדוש ברוך הוא. ועל זה אמרו חז"ל שאסור להאמין לו, כי אדרבה אחרי שיחטא פעם אחת כעצת היצר הרע אפילו בדבר קטן, שוב לא יניתנו היצר הרע ויוסיף לפתחו לדברים חמורים יותר, ומן הקל יוליכנו אל החמור. כי על ידי החטאים נבססו טורחא וחורמה בלב האדם, ומתוך כך נסתם ממנו דורא התשובה.

הרה"ק רבי יהושע מבעלזא עליו היה אומר, שהענינה הטובה ההיצל מפיתיו היצר האדם היא שידע האדם שדרך הצלצול לפתות את האדם בעבירה קטנה תחילה. ואם יצליח להכשילו ישוב לפתות אותו בעבירה חמורה יותר וכך יוסיף להפילו מדחי אל דחי, כי עבירה גוררת עבירה. אבל כל עוד שאלו עלתה בידו להכשילו בעבירה קלה, לא יפתה אותו לעבור בעבירה חמורה.

איתא בגמרא (ברכות לא א) הנפטר מחברו אל ייפטר ממנו אלא מתוך דבר הלכה. יש לפרש שתברו זה היצר הרע שהתחבר אל האדם משעת לידתו (סנהדרין ב, א), והעצה להיפטר ממנו היא על ידי שמתגבר בדבר הלכה, כי בכוח התורה אפשר להכניע את היצר הרע מיד בתחילתו.

ובענין זה פירש בספר **ברית אברהם** (פרשת בהעלותך) שחבור הוא היצר הרע המתחבר עם האדם משעת הולדתו, ודבר הלכה הוא לשון הליכה, שיהיה מוסף והולך להתעלות ממדרגה למדרגה בכבישת היצר. ועל ידי כל התגברות על פיתוי היצר הרע יזכה להוסיף ולהתעלות בעבודת השם, ועל שם כן נקרא האדם מהולך (ראה של"ה מסכת תענית אור).

מפתחת ספר בראשית ולמד לעמוד על המשמור ולהציב חומות ברזל כבר בפני החטאים הקטנים ביותר. כאשר היצר הרע בא לפתות אותנו בדבר הנראה כקל ערך או בהיותו דחוק, נדע כי זוהי רק תחילת הרשת שהפוארס לרגלנו. נקדים ונעביר עליו בכוח התורה שפוארס לא קל בכחמורה, ונכריז בנשית את עמידתנו האיתנה וניציל מכל מחשך.

בפרשת בראשית אנו נחשפים לראשונה למאבקו של האדם מול היצר הרע, כאשר הכתוב מזוהר את קין וְאֵלֶיךָ תִּשְׁקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בוֹ (בראשית 4: 7). הבורא מנלה לנו כי אף שהיצר אורב בפתח, הכוח למשול בו נתון בידנו. אלא שכדי לנצח במערכה זו עלינו להכיר את תכסיסיו של היצר, שאינו אלא בבת אחת אלא צועד עקב בצד אדורל מן הקל אל החמור.

ידוע הדבר ומפורסם העניין שהיצר הרע המסית ומדיח אינו בא אל האדם תיכף להכשילו בעבירה גדולה וחמורה. כי הוא יודע שלא יטה לו האדם (אזן). אלא עבירה ודורת עבירה (אבות פרק ד משנה א). והוא מתחיל להסיתו לעבירה קלה ומפתה את האדם שיזלזל בדברים קטנים שאדם שבעקביו, עד שמכשילו בעבירות חמורות רחמנא ליצילן. כמו שאמרו חז"ל (שבת קה ב) שכן אומותו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והוא הולך ועובד.

וזהו הפירוש בלשון הפסוק וְכַל יֶצֶר מַחְשָׁבֶת לְבָבוֹ רָק רַע כָּל הַיּוֹם (בראשית ו. ה). והרי 'אך' ו'רק' הם לשונות מיעוט. כי זו דרכו של היצר הרע להטעות את האדם שהעבירות המזדמנות לו הן קטנות וממועטות, וכן כמשליל את האדם במחשבתו הקל יגורר אותו אל החמור. וזהו רק רע שמפתה את האדם בדרך זו של מיעוט חומרת העבירות שבידיו. וכבר ידועים דברי חז"ל (סוכה ב. א) שהיצר הרע דומה בתחילתו לחטט בוכי' (עכש' - עכש' בלסוף) וזמנה בעבותתו העולה.

איתא בגמרא (חגיגה טז, א) אם יצר הרע אומר לך חטא והקדוש ברוך הוא מוחל לך אל תאמין. ודברי הגמרא צריכים ביאור, יש להבין מה כוונת היצר הרע בדבריו ומדוע יקבל האדם את דבריו שימחול לו הקדוש ברוך הוא בלי תשובה.

ופירש הצל"ח שהיצר הרע מפתה את האדם

**תכלית הבריאה שתתגלה
מלכותו בעולם**

וזה הרמז המעורר לאמונה
טוהרה בנוסח הברכות שאנו
מברכים 'מֶלֶךְ הָעוֹלָם', כלומר
במה ניכרת מלכותו, ובמה שברא
את העולם מאין ליש. ולכן נרמז
בתחילת תורתנו הקדושה ענין
מלכותו בעולם, לומר שיעקר
הבריאה הוא כדי שייקרא הקדוש
ברוך הוא מלך על בראויו
והשליב זה ברא את השמים ואת
הָאָרֶץ, ולפיכך לא נזכר בתחילת
הבריאה כי אם שם אלקים, כי
לשם כך נברא העולם כדי שיקבלו
הברואים אלוקותו שיהיה דיין
ומושל עליהם, ויכוזו את כל
מעשהיה למען כבוד שמו יתברך
הרבות כבוד שמים.

וזו תכלית כל התורה שתתפרסם מלכותו בעולם, ותיבת התורה בגימטריא ה' מֶלֶךְ ה' מֶלֶךְ ה' יְמִלֵךְ לְעוֹלָם וְעַד עִם הַכּוֹלל. כי התורה היא הלבוש שדרכו הקדוש

המשך בעמוד הבא

חומש בראשית פותח בפנינו את קשרי האמונה הטהורה. תחילת קריאת התורה מחדש מחזירה בנו את ההכרה הברורה כי השם יתברך הוא בורא כל העולמים ומונעיםם בחסד וברחמים. כל אות ואות בפרשת הבריאה צופנת בחובה סודות עצומים של אמונה והושגה, ומהווה מורה דרך לעבודת השם היומיומית שלנו מתוך הכרת תכלית הבריאה. ומתוך התבוננות זו אנו זוכים להלך בעולם מתוך שלווה וביטחון, בידיעה ברורה כי אין שום מציאות אלו כוח בעולם מבלעדי השגתו הפרטית והממוקדת על כל נברא.

בראשית ברא אֱלֹקִים את
השָׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ (בראשית א א).
וכל הברכות כולן מצויות בתורה,
ומכל אמונה תמימה או יודעים
שכבר התחילת התורה נרמז על
שברכת בני חיי ומוזני עוזה בתורה,
ומי שדבק בתורה הקדושה שואב
מאותו מקור עליון את צרכיו.
וזהו הרמז בראשית ברא, כי ברא
הוא רמז לחיי מלשון ברא. וכן
ברא רמז לבנים בלשון ארמית,
וגם ענין המזונות נרמז כאן כי בר
הוא תבואה כמו שכתוב שכל בר
השדה (ברא א ג). וכן ברא על השכל
ועלה בגימטריה בני חיי מוזני.
ובנוסף אפשר למצוא רמז בראשי
התיבות ברא שהם בני, רפואה,
אוכל. שכל ההשפעות היוורות
לברא מקורן טמון באותיות
התורה.

וּכְמוֹ שֶׁנֶרְמְזוּ בְּתִיבַת בְּרֵאשִׁית

משלחן המלכים

עובדות והנהגות מגדולי הדורות

בעל הבית על מחשבותיו

שליטה על המחשבות כמו ששולט בעל הבית על דלת ביתו

אחד הניסיונות הגדולים בעבודת השם הוא ההתמודדות עם מחשבות הלב והמוח. לעיתים נדמה לאדם כי אין לו כל שליטה על מחשבותיו הפורחות באוויר ונכנסות למוחו ללא רשות. אך גדולי החסידות לימדונו בעובדה מופלאה כי האדם הוא בעל הבית היחיד על מוחו, ובידו המפתח לנעול את הדלת בפני כל מחשבה זרה.

מעשה ידוע מסופר על חסיד גדול שבא אל רבו בתחינה ובקשה שייתן לו עצה להתגבר על מחשבותיו, שכן כמעט ואין אפשרות על פי טבע השלשון בהן. אמר לו הרבי לך נא אל הרב הקדוש מיטומיר בעל אור המאיר והוא בודאי ישיאך עצה הוגנת. הלך החסיד כמצוות רבו והקיש על דלתו של האור המאיר אך למענה לא זכה. התחיל לזעוק מרה כי עומד הוא ברחוב הקפוא וכמעט מסוכן הוא להתענף, אך גם לשמע דבריו נמנע הרבי לפתוח לו את דלתו. כך שהה שם כל הלילה בתחנונים שיתנו לו להיכנס אך לא נענה.

חזר החסיד לרבו בשברון לב ואמר לו שלא זו בלבד שלא השיאו עצה הוגנת, עוד זנח אותו מחוץ לביתו בכפור הנורא. ענה לו הרבי, עצה הוגנת השיאך האור המאיר בכך שהראה לך שבעל הבית הוא המחליט למי לתת להיכנס ולמי לא. ובזה השכילך בניה כי ניתן גם ניתן לא לתת למחשבות להיכנס למוחך, כי מי שהוא בעל הבית הוא זה שיכול להחליט מי יכנס ואין מהרהר אחר דבריו. וזהו המעקה בפני המחשבות, כי הדלת פתוחה רק למי שבעל הבית חפץ, ואילו שלא חפץ בהם ייתקלו במעקה החוסם את כניסתם.

המעקה לשמור את המוח מהרהורי עבירה

לאור המעשה המופלא מובן היטב מה שאמר הר"ק רבי שלמה לייב מלענטשנא ע"ה (תולדות אדם פרשת וישלח ד"ה וירא) כי מַעֲקֶה לַמַּפְרֵעַ ראשי תיבות ה'רהורי עבירה קשין מעבירה. שזה הוא המעקה הטוב ביותר לשמור מחשבותיו שלא ישוטטו בכל, ועל זה מצווה אותנו התורה הקדושה וְעֲשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגְךָ דְּהֵייתָ הָרָאשׁ.

וכפשוטו נראה לבאר העניין על פי המקובל מהבעל שם טוב הקדוש ע"ה (עמוד התפילה פרשת נח אות נ) שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא. משכך כשלא רוצים להגיע לידי עבירה חלילה מוכרחים לשמור על המחשבה ולהיות בעל הבית עליה כפי שלימד האור המאיר, שכן כבר במחשבה נמצא הוא במקום חטא ועלול להיכשל. ובהו גם יובן הנאמר בשם האר"י הקדוש ע"ה שגם בכל שונג יש מיד שקדם לו, כי לפי האמור אם הקדים המחשבה והכניסה לביתו הרי שהביא עצמו לידי חטא וקרוב למיזיד הוא.

נקודה לחיים:

בימים אלו של תחילת השנה ובקריאת פרשת מעשה בראשית, נתבונן בכל יום ונוכח כי אנו בעלי הבית על מוחנו ומחשבותינו. כאשר מתעבת לראשנו מחשבה שאינה רצויה, נדע כי בידנו הכוח לנעול בפניה את הדלת ולהציב לה מעקה חוסם. על ידי שנתרגל לשלוט בפתח מחשבתנו ונכנס פנימה רק הרהורי קדושה, נזכה להינצל מכל מכשול ולהתעלות בעבודת השם.

בצל האמונה

המשך מעמוד קודם

ברוך הוא מתגלה אלינו, ועיקר בריאת העולם נועדה כדי שיקבלו ישראל את התורה, ויכירו מתוכה מתוך אמונה שהשם יתברך היה הווה ויהיה. בבחינת מלך ומלך וימלוך ואין עוד מלבדו, ועל ידי עסק התורה יתחזקו ליראה ולאבהה אותו ולעבודו בלבב שלם מתוך שמחה וטוב לבב.

מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר

וזהו הרמז בראשית ראשי תיבות בראשונה ראה אלקים שיקבלו ישראל תורתו. שכל עניין בריאת שמים וארץ הוא בשביל ישראל שיקימו את התורה, כדאיתא במדרש (בראשית רבה א ד) שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר. וטעם כל הבריאה הוא כדי שיקימו ישראל את התורה ויכירו על ידה את בורא העולם, וידעו מתוך אמונה ברורה כי הקדוש ברוך הוא היה הווה ויהיה ואין עוד מלבדו. ועל ידי שישאל מתחזקים ליראה ולאבהה אותו ולעבודו בלבב שלם, הם מרוממים את כל הבריאה כולה ומשיבים אותה לשורשה העליון.

בראשית רמז לקבלת מלכות שמים

והנה עיקר עבודת בני ישראל שבשבילה נברא העולם הוא שיקבלו עליהם מלכותו יתברך בכל עת ובכל שעה. וזהו הרמז שכתב הר"ק האביר יעקב במחשון הלבן, בראשית ברא עם שני כוללים בגימטריא שמע ישראל א' אלקינו ה' א' אחד. וכן כתב בפני דוד לחידא (בראשית ד"ה בראשית) בשם זקן אחד ירא חטא ושיבה את הדברים, כי בתחילת התורה רמזו ייחודו יתברך וכל כוונת סוד הייחוד רמוזות בתיבות אלו, כמו שכתב בזהר ובכתבי האר"י ע"ה שהכול רמז בתחילת התורה. ולפיכך פתח רבנו הקדוש את תחילת המשניות במצוות קריאת שמע, כי עיקר הבריאה היא כדי שידעו ויכירו בני ישראל מתוך אמונה איתנה שהשם יתברך הוא אלוהינו יחיד ומיוחד, ויחייבים אנו לאהבה וליראה אותו ולייחדו בייחוד שלם, שבהו אנו משלימים את כוונת הבריאה כולה וממליכים אותו עליו תמיד.

פתיחת חומש בראשית קוראת לנו לחדש את האמונה בליבנו ולקבל עליו עול מלכות שמיים באהבה עצומה. נתעורר בכל בוקר מחדש בידיעה ברורה שכל מעשה, לימוד ותפילה שלנו נועדו להמליך את הבורא בעולמו ולהאיר את חיינו באור התורה. נקבע עיתים לתורה כפי כוחנו, ומתוך דבקות ואמונה פשוטה נזכה להמשיך עליו את כל הברכות הנוגות בתורה, לבני חיי ומוזני ברוח ובשפע קודש לכל ימות השנה.

מזכר אבות

הדרכה מעשית בפרשת השבוע

הגדרות והסייגים – חומת המגן לקיום התורה

שמירת גבולות הקדושה בראשית הבריאה

פרשת בראשית פותחת בפנינו את יסודות קיום האדם בעולמו. הציווי הראשון שקיבל אדם הראשון בן עדן היה ציווי של גבול וסייג, ללמדנו שעיקר בנינו הרוחני של האדם תלוי ביכולתו להציב גדרות ולהישמר מן הפריצה. גדולי החסידות לימדונו כי הדרך לשמירת התורה והקדושה עוברת בהכרח דרך הצבת סייגים, והתרחקות מן המותר העלול להביא לידי איסור.

חשיבות הגדרות והסייגים לקיום התורה

נאמר בתורה ומען הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב יז). מעיקר עבודת השם היא הפרישה משערי החיתר העלולים להביא את האדם חלילה וחס לידי איסור. דבר זה נלמד מדברי המשנה באבות וְעָשׂוּ סִיג לְתוֹרָה. וכמו שלמד מזה בעל חובות הלבבות (שער החשובה פרק ה) ואמר שענין עזיבת המותר המביא לידי איסור הוא כדברים המסופקים אם מותרים הם או אסורים. כמו שנאמר על קצת החסידים שהיו פורשים משבעים שערים משערי המותר מיראתם שער אחד משערי האיסור, וכמו הסייגים שציוו עליהם רבותינו ז"ל ואמרו וְעָשׂוּ סִיג לְתוֹרָה.

תחילת פיתוי היצר לפרוץ גדרים וסייגים לתורה

וזו הייתה עצתו של הנחש לפתות את חוה לעבור על הגדר שהציבה לעצמה שלא לגעת בענף הדעת. כי עיקר המצווה לא הייתה אלא ומען הדעת טוב ורע לא 'תאכל' ממנו. והיא הוסיפה לגדור עצמה גם מנגיעה כמו שאמרה לא תאכלו ממנו ולא 'תגעו' בו (שם ג.א). והתחכם הנחש להכשיל אותה בנגיעה בענף הדעת, ואחר שגרם לה לעבור על מה שגדרה עצמה כבר היה בקלות להכשיל אותה גם באיסור עצמו, ואמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה (רש"י שם ג.ד).

ועל דרך זה הובא דבר נאה בספר מתוך מדבש לרבי יצחק פרחי ע"ה (פרק א) לפרש את דברי חז"ל (ויקרא רבה כו. ב) שאמרו לו לנחש מפני מה אתה מצוי בין הגדרות, ואמר להם מפני שפרצתי גדרו של עולם. והוא תמוה, כי מה אכפת לו אם הוא מצוי בין הגדרות או במקום אחר ומה לו לדעת היכן הוא מצוי. ועוד צריך להבין כיצד התשובה שהשיב אני פרצתי גדרו של עולם מיישבת את הקושיה מדוע הוא מצוי בין הגדרות.

אך הוא הדבר אשר דיברנו, כי זו היא דרכו של נחש להיות מצוי להסית את האדם בין הגדרות והסייגים שהוא גדר עצמו מן החטא. וכשואלים אותו מדוע מצוי אתה לפתוח בהסתה על ענין הגדרים ואיך מסית מיד לעבור את העבירה עצמה, משיב הנחש תשובה ניצחת ואומר מפני שפרצתי גדרו של עולם. כי כבר מראשית הבריאה נוכחתי לראות שכן היא הדרך להכשיל את האדם, לגרום לו לפרוץ את מה שגדר וקיבל על עצמו. וכיוון שנפרצה הגדר הרי הוא מחוסר שמירה כעיר פרוצה לפני הנגב, ובכך נוח הוא להכשילו בעיקר העבירה מבלי שיהיה בכוחו להתנגד עוד.

גדר גדול לקיים קדש עצמך במותר לך

ויותר מזה כתב הרב מקו"ג'לוב ע"ה בספרו ארץ צבי (בראשית ד"ה והנחש), כי כך היא דרכו של היצר הרע שלא להסית את האדם בתחילה לעבירה חמורה, כי בודאי יסרב האדם לשמוע לו ולהמרות פי השם בעבירה חמורה. וכל שכן בצדיק עולם כמו אדם הראשון וחווה יצירי כפיו של הקדוש ברוך הוא, שהיה יודע בהם שאי אפשר להסית אותם מיד לעבירה כי לא יאבו לו ולא ישמעו אליו. אלא התחכם עליהם להכשילם בעניין קדש עצמך במותר לך, שלא לנהוג איסור בדברים המותרים להם, ואחר שישמעו לו למלאות תאוותם מן החיתר בכך יסיתם גם אל האיסור.

וזה היה תחילת דבריו עם חוה לבדוק אם אכן זוהיה היא לפרוש מן החיתר כגדר וסייג מן האיסור. וכאשר השיבה ואמרה לו מפני עץ הן נאכל הבין כי ממלאת היא תאוותה בפירות הגן המותרים לה בלי שום גבול וסייג. ובראותו כי כן ממילא ידע כי עתה תיפול ברשתו באיסור, כי מי שפורץ גדר זה של 'קדש עצמך במותר לך' קל מאוד להתטיא גם בעבירה גמורה, ובכך הייתה תחילת דרכו להסיתה לאכול גם מענף הדעת טוב ורע.

להישמר מן הנדמה לו כחיתר כי הוא מקור האיסור

וזהו ענין קדש עצמך במותר לך, וכמו שפירשו שמדובר בדבר שהיך חושב שזה מותר, כדוגמת עניינים שהאדם מתיר לעצמו בטענה שאינו עושה עבירה בפועל, אך האמת שמן היתר זה יבוא חלילה לידי מייד בעבירה. ועל דבר זה כתבה תורה וְעֲשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגְךָ (דברים כב. ח). ודרשו רבותינו הכוונה שכדי שחלילה לא תשים דמים בבינתך יש לעשות גדרים וסייגים ולהישמר מכל דבר המביא לידי חטא, ובשום אופן לא להורות היתר ולבטל שום גדר וסייג כדי שלא יבוא על ידם לגעת באיסור.

הוראה למעשה:

פרשת בראשית קוראת לנו להציב לעצמנו גבולות ברורים. נקבל על עצמנו בימים אלו של תחילת השנה לגדור גדר קטן, אפילו בדבר המותר לנו על פי הדין, כדי להרגיל את נפשנו לשליטה ואיפוק. נזכור כי חומת המגן האמיתית שלנו נבנית דווקא במקומות המותרים, ועל ידי סייגים אלו נשמור על עצמנו ועל משפחתנו בדרך התורה והקדושה, ורחוקים מכל מכשול ופגע.